

האקזיט של הנישואים: מדוע גירועי הייטק הם המהפכה השקטה של דיני המשפחה בישראל

<< עו"ד ערן עזרא
צילום: יח"צ, עריכת AI

<< עו"ד ליאת שקלרז
צילום: שרון לוין, עריכת AI

בדיוק בנקודה זו מתחילים האתגרים הגדולים מבחינת דיני המשפחה.

הכלכלה השתנתה - וגם הגירושין

בעבר, כאשר בני זוג התגרשו, התמונה הייתה ברורה יחסית.

בית המשפט בחן את שווי הדירה, את היתרות בחשבונות הבנק, את הפנסיות, את קופות הגמל ולעיתים גם עסק משפחתי.

כיום, במשפחות רבות בישראל, חלק ניכר מההון כלל אינו מופיע בדוחות הבנק.

הוא נמצא בחברה פרטית, אצל נאמן, בתוכנית תגמול הכתובה באנגלית, במערכת משאבי האנוש של חברה אמריקאית או בזכות ששווייה הנוכחי אינו ודאי - אך עשויה להפוך בתוך זמן קצר לנכס בשווי מיליוני שקלים.

דווקא משום כך, גירושי הייטק שונים כמעט מכל הליך גירושין אחר.

תלוש השכר כבר אינו מספר את הסיפור

אחת הטעויות הנפוצות ביותר היא להסתכל על גובה השכר בלבד.

שכר של 45,000 או 60,000 שקלים בחודש עשוי להיראות גבוה מאוד.

אבל אצל עובדים רבים בהייטק, עיקר התגמול כלל אינו נמצא במשכורת.

הוא נמצא בעתיד: בחבילת RSU שתבשיל במשך ארבע שנים; באופציות שניתנו עם תחילת העבודה; בהענקות הוניות נוספות; ולעיתים גם ברכישת מניות החברה באמצעות ניכויים תקופתיים משכרו של העובד, במסגרת תוכנית לרכישת מניות לעובדים (ESPP), לרוב בתנאים מועדפים או במחיר מוזל; וכן במענקי שימור או בבונסים המותנים בעמידה ביעדים.

לעיתים, כל אלה יחד שווים פי כמה מכל המשכורות שיקבל העובד לאורך אותה תקופה.

ש רגע אחד, כמעט בלתי מורגש, שבו שני עולמות נפגשים.

מצד אחד נמצאת תעשיית ההייטק - עולם של חדשנות, צמיחה, גיוסי הון, אקזיטים ומניות שערכן עשוי לזנק בתוך זמן קצר. מצד אחר נמצאים דיני המשפחה - תחום משפטי שנתפס במשך שנים כעוסק בעיקר בדירות, בחשבונות בנק, בכלי רכב ובפנסיות.

אלא שבשנים האחרונות המציאות השתנתה.

כיום, במקרים רבים, הנכס היקר ביותר של התא המשפחתי אינו הדירה, תיק ההשקעות ואפילו לא העסק המשפחתי. הנכס המשמעותי ביותר הוא דווקא כזה שאינו נראה לעין: חבילת אופציות, מניות חסומות, יחידות

RSU, מניות עובדים

או תוכנית תגמול

עתידית שטרם

הבשילה.

”

כאשר ההבשלה תלויה בהמשך עבודתו של העובד, יש לבחון את הזיקה שבין העבודה שבוצעה לאחר מועד הקרע לבין הבשלת הזכות. לעומת זאת, כאשר התנאים הקשורים בעבודתו של העובד כבר הושלמו והזכות ממתונה רק להתרחשותו של אירוע חיצוני שאינו בשליטתו, עצם העובדה שהאירוע התרחש לאחר מועד הקרע אינה מלמדת בהכרח כי הזכות נצברה לאחריו.

מניות, תגמולים ומה שביניהם

המונח "מניות" נשמע פשוט.

בפועל, מדובר בעולם של מנגנוני תגמול שונים לחלוטין.

יש אופציות, יחידות RSU, מניות חסומות, תוכניות ESPP ומניות שניתנו בעקבות רכישת חברה.

יש גם מענקי הון שנראים דומים, אך מבחינה משפטית וכלכלית הם שונים לחלוטין.

לכל אחד מהמנגנונים כללי הבשלה שונים, תנאי העסקה שונים, השלכות מס שונות ולעיתים גם משמעות משפטית שונה במסגרת איזון המשאבים.

לכן, שתי חבילות תגמול שנראות זהות על הנייר עשויות להוביל לתוצאה משפטית שונה.

השאלה אינה רק מתי ניתנה הזכות - אלא כיצד

ומדוע היא מבשילה

כאשר בית המשפט בוחן חבילת אופציות או יחידות RSU, השאלה אינה רק מה שווייה או מתי הוענקה. יש

לבחון את תקופת ההבשלה, את התנאים הנדרשים להשלמתה ואת התכלית הכלכלית של ההענקה. האם החברה ביקשה לתגמל את העובד על הישגים שכבר השיג? האם מטרת ההענקה הייתה לשמר אותו בחברה בשנים הבאות? או שמא מדובר במנגנון משולב הכולל גם תגמול עבר וגם תמריץ עתידי?

התשובה עשויה לשנות לחלוטין את אופן חלוקת הזכויות בין בני הזוג.

לעיתים חלק מהזכויות ייחשב לנכס שנצבר במהלך החיים המשותפים, ולעיתים חלק אחר ייחשב לתוצאה של עבודה עתידית בלבד.

כאשר נבחנת חבילת אופציות, מניות או יחידות RSU, מועד ההענקה לבדו אינו מכריע. נקודת המוצא היא תקופת ההבשלה: מתי היא מתחילה ומסתיימת,

האם בן הזוג לשעבר זכאי ליהנות מההצלחה? האינסטינקט הציבורי אומר שלא.

אולם מועד האקזיט אינו בהכרח המועד שבו נוצרה הזכות הכלכלית. יש לבחון את תקופת ההבשלה ותנאיה, את החפיפה לתקופת השייתוף, את הזיקה שבין התממשות הזכות לבין עבודת העובד, ואת השאלה אם אירוע הנזילות רק חשף ערך שנצבר קודם לכן או יצר זכות חדשה.

זו בדיוק הסיבה שתיקים הנראים כמעט זהים מסתיימים לעיתים בפסקי דין שונים.

”

הסכם או פסק דין צריכים להסדיר במפורש מי יהיה מוסמך להחליט על מועד המימוש; איזו הודעה תימסר לצד האחר ובאיזה מועד; כיצד יועברו אסמכתאות; אילו מסים והוצאות ינוכו מן התמורה; וכיצד יימנע מצב שבו אחד הצדדים שולט לבדו במועד אירוע המס ובגובה התמורה שתתקבל. את חבות המס הקונקרטי יש לבחון בעזרת מומחה מס, בהתאם לסוג התוכנית ולנסיבות ההקצאה והמימוש.

הפסיקה הישראלית: בין מועד הקרע למועד המימוש

הפסיקה הישראלית העוסקת בחלוקת תגמול הוני בין בני זוג עדיין מצומצמת, וטרם נקבעה הלכה כוללת של בית המשפט העליון. עם זאת, ניתן לזהות בה מספר עקרונות מנחים. ראשית, העובדה שהזכות הבשילה או מומשה לאחר מועד הקרע

איזה חלק ממנה חפף לתקופת החיים המשותפים ואילו תנאים נדרשים לשם הבשלת הזכות.

אלא שגם את תקופת ההבשלה אין לבחון באופן מכני. יש לברר אם ההבשלה תלויה בחלוף הזמן ובהמשך עבודתו של העובד, בהשגת יעדי ביצוע, באירוע נזילות חיצוני – כגון הנפקה, מכירת החברה או עסקת Secondary – או בשילוב של מספר תנאים.

כאשר ההבשלה תלויה בהמשך עבודתו של העובד, יש לבחון את הזיקה שבין העבודה שבוצעה לאחר מועד הקרע לבין הבשלת הזכות. לעומת זאת, כאשר התנאים הקשורים בעבודתו של העובד כבר הושלמו והזכות ממתينة רק להתרחשותו של אירוע חיצוני שאינו בשליטתו, עצם העובדה שהאירוע התרחש לאחר מועד הקרע אינה מלמדת בהכרח כי הזכות נצברה לאחריו.

לשם כך יש לבחון בקפידה את תוכנית ההקצאה ואת הסכם ההענקה: לזהות אם מדובר בהבשלה מבוססת זמן, ביצועים או אירוע; לבדוק אם קיימת התניה כפולה (Trigger Double); ולבחון הוראות בדבר האצת הבשלה, סיום העסקה, החלפת זכויות ורכישה חוזרת.

רק לאחר בחינה זו ניתן לקבוע איזה חלק מן הזכות נצבר בתקופת השייתוף ואיזה חלק, אם בכלל, משקף עבודה או ביצועים שלאחר מועד הקרע. מטרת ההענקה אמנם רלוונטית, אך יש לבחון אותה לצד מנגנון ההבשלה ותנאיו, והיא אינה מחליפה בחינה זו.

האקזיט שמגיע אחרי הפרידה

אחת הסיטואציות המרתקות ביותר היא זו שבה בני הזוג כבר התגרשו, אך החברה שבה עובד אחד מהם נמכרת רק שנים לאחר מכן.

נניח שעובד הצטרף לסטארט־אפ בשנת 2020. הוא קיבל אופציות. בני הזוג נפרדו בשנת 2024. בשנת 2027 החברה נמכרת במיליארדי דולרים.

הוא מכיר את המשכורת, ואולי גם את הבונוס השנתי, אך אינו מודע בהכרח לקיומן של תוכניות תגמול הוניות נוספות.

לכן אין להסתפק בעיון בתלושי השכר. יש לדרוש, בין היתר, את הסכם העבודה ונספחיו; תוכנית התגמול ההוני; הודעות הענקה מסוג Grant Notice והסכמי הקצאה מסוג Agreement Award; לוחות ההבשלה; דוחות הנאמן והדוחות המופקים מהמערכת לניהול התגמול ההוני; טופסי המס; פירוט של מימושים, מכירות וביטולים; מסמכים המתעדים החלפת זכויות בעקבות מיזוג או רכישה; וכן הוראות הנוגעות להאצת הבשלה, לסיום העסקה, לחלון המימוש, להצעת רכש, לעסקת Secondary או להנפקה.

מסמכים אלה נחוצים לצורך הכרעה בשלוש שאלות נפרדות: האם הזכות היא נכס בראיזון ובאיזה היקף; מהו שווייה; ומהו המנגנון המתאים לחלוקתה. מסמך

אחד עשוי ללמד כי ההבשלה מותנית בהמשך עבודתו של העובד, ואילו מסמך אחר עשוי להראות כי תנאי העבודה

אינה שוללת, כשלעצמה, את הכללתה באיזון המשאבים. שנית, יש לבחון את התקופה שבגינה ניתנה ההקצאה ואת הזיקה שבין תנאי ההבשלה לבין עבודה שבוצעה בתקופת השיתוף. שלישית, כאשר קיימת חפיפה חלקית בין תקופת השיתוף לבין התקופה שבגינה נצברה הזכות, ניתן לבצע חלוקה יחסית באמצעות "כלל הזמן". נוסף על כך, באופציות בלתי־סחירות ניתן, בנסיבות המתאימות, לדחות את הערכת השווי למועד המימוש בפועל, גם במחיר של הותרת קשר כלכלי מסוים בין בני הזוג לאחר מועד הקרע.

כלל הזמן: כלי חישובי, לא נוסחה אוטומטית

"כלל הזמן" (Rule Time) נועד להבחין בין החלק בזכות ההונית שנצבר בתקופת החיים המשותפים לבין החלק המיוחס לתקופה שלאחר מועד הקרע. ככלל, מחשבים את היחס שבין התקופה שחפפה לתקופת השיתוף לבין התקופה הכוללת הרלוונטית להבשלת הזכות, ומחילים אותו על מספר האופציות, המניות או היחידות שנכללו בהקצאה.

אולם אין מדובר בנוסחה שיש להחיל באופן טכני ואחיד. תחילה יש לקבוע מהי התקופה שבגינה ניתנה ההקצאה, מהי נקודת המוצא הנכונה לחישוב ואילו תנאים נדרשו להבשלת הזכות. כאשר ההבשלה תלויה בהמשך עבודה, יש לבחון את תקופת השירות של העובד; כאשר היא תלויה בביצועים או באירוע חיצוני, יש להתאים את החישוב למהותה הכלכלית של ההקצאה. לפיכך, כלל הזמן הוא כלי עזר לחלוקה היחסית, אך אינו מחליף את בחינת תוכנית ההקצאה, הסכם ההענקה ותנאי ההבשלה הקונקרטיים.

הסוד מסתתר במסמכים

לא פעם, בן הזוג שאינו מועסק בחברה אינו יודע אילו זכויות הוניות קיימות, מתי הוענקו, אילו מהן הוחלפו ומהם התנאים להבשלתן, למימושן או לפקיעתן.

שתי חבילות תגמול הנראות דומות עשויות להניב תמורה שונה במונחי נטו, בין היתר בשל מחיר המימוש, מועד המכירה, מסלול המס, תקופת ההחזקה, ניכוי המס במקור והוצאות העסקה. לכן, לצד השווי ברוטו, יש לבחון גם את חבות המס הצפויה ואת זהות הצד שיישא בה. עם זאת, אין להפחית באופן אוטומטי מס עתידי שטרם שולם, ויש להתאים את מנגנון ההתחשבנות לנסיבות המקרה. קושי נוסף נובע מכך שהזכויות עשויות להיות אישיות ואינן ניתנות להעברה לבן הזוג האחר בהתאם לתנאי התוכנית או להסדר המס החל עליהן. במקרים כאלה ניתן לבצע את האיזון באמצעות חיוב כספי, קיזוז כנגד נכס אחר, מנגנון חוזי של החזקה והתחשבנות או תשלום נדחה במועד המימוש.

כבר הושלמו והזכות ממתנה רק להתרחשותו של אירוע נזילות. להבחנה זו עשויה להיות משמעות כלכלית ומשפטית ניכרת.

מס השותף השקט ביותר בגירושין, מהשווי ברוטו לתמורה נטו

המספר המופיע בפורטל ההוני אינו בהכרח הסכום שיישאר בידי העובד. אופציות, מניות ויחידות RSU עשויות להיות כפופות למסלולי מס שונים, למועדים שונים של אירוע המס ולתנאי נאמנות. בישראל יש לבדוק, בין היתר, אם ההקצאה בוצעה לפי סעיף 102 לפקודת מס הכנסה, מהו מסלול המס החל עליה ואם הזכויות מוחזקות בידי נאמן.

וההסתברות להתרחשותו של אירוע נזילות. אין להשוות באופן אוטומטי בין המחיר ששולם עבור מניית בכורה במסגרת סבב השקעה לבין שווייה של מניה רגילה שהוקצתה לעובד.

אלו אינן שאלות תיאורטיות. הן עומדות בלבו של הליך הסיווג, ההערכה והחלוקה של הזכויות.

לכן, בתיקי גירושי הייטק נדרש לא פעם שילוב כוחות בין עורכי דין, אקטוארים, כלכלנים, רואי חשבון ומומחי מס. כל אחד מהם רואה את התמונה מזווית אחרת, ורק בחינה משולבת מאפשרת להגיע לתוצאה מאוזנת.

גם אז חשוב לזכור כי הערכת שווי אינה נבואה. היא משקפת את המידע הידוע במועד מסוים. בעולם שבו חברות עשויות להכפיל את שוויין בתוך חודשים ספורים - או להימחק כמעט לחלוטין - גם הערכות מקצועיות מלוות במידה של אי-ודאות.

הטעות שעולה מיליונים

הרצון לסיים הליך גירושין במהירות מובן לחלוטין. בני זוג רבים מבקשים "לסגור הכול", לחלק את הדירה, לאזן את החשבונות ולהמשיך הלאה.

דווקא בשלב הזה מסתתרת אחת הטעויות היקרות ביותר.

לא פעם הצדדים מייחסים חשיבות עצומה לדירה, לרכב או לחשבון הבנק, אך אינם בודקים לעומק את חבילת התגמול ההונית. לעיתים מדובר באופציות שנראות חסרות ערך בחברה פרטית שאיש אינו מכיר. שנה לאחר מכן אותה חברה משלימה סבב השקעה גדול, נרכשת או מונפקת, ושווי החבילה מזנק פי כמה.

בשלב זה, ניסיון לפתוח מחדש הסכם גירושין שאושר בבית המשפט הוא מורכב ולעיתים בלתי אפשרי.

הלקח ברור: בהליכי גירושין שבהם אחד מבני הזוג מועסק בהייטק, אין להסתפק בקריאת תלוש השכר.

הסכם או פסק דין צריכים להסדיר במפורש מי יהיה מוסמך להחליט על מועד המימוש; איזו הודעה תימסר לצד האחר ובאיזה מועד; כיצד יועברו אסמכתאות; אילו מסים והוצאות ינוכו מן התמורה; וכיצד יימנע מצב שבו אחד הצדדים שולט לבדו במועד אירוע המס ובגובה התמורה שתתקבל. את חבות המס הקונקרטית יש לבחון בעזרת מומחה מס, בהתאם לסוג התוכנית ולנסיבות ההקצאה והמימוש.

” לא פעם הצדדים מייחסים חשיבות עצומה לדירה, לרכב או לחשבון הבנק, אך אינם בודקים לעומק את חבילת התגמול ההונית. לעיתים מדובר באופציות שנראות חסרות ערך בחברה פרטית שאיש אינו מכיר. שנה לאחר מכן אותה חברה משלימה סבב השקעה גדול, נרכשת או מונפקת, ושווי החבילה מזנק פי כמה.

הערכת שווי בעולם של אי-ודאות

הערכת השווי משתנה מן היסוד בהתאם לסוג החברה ולסוג הזכות. בחברה ציבורית קיים מחיר שוק נצפה למניה, אך עדיין יש להביא בחשבון את תנאי ההבשלה, מגבלות המכירה, התנודתיות וחבות המס. בחברה פרטית, לעומת זאת, לא בהכרח קיים שוק פעיל; עסקה שנערכה בעבר אינה מבטיחה מחיר דומה בעתיד; ולעיתים הזכות אינה ניתנת למימוש או למכירה כלל.

בהערכת זכויות בחברה פרטית יש לבחון, בין היתר, את מחיר המימוש; שווי המניה בסבבי השקעה; סוג המניה והזכויות הצמודות לה; העדפות הנזלה; דילול צפוי; מגבלות העברה; זכויות רכישה חוזרת;

הוניים. במציאות זו גם דיני המשפחה אינם יכולים להישאר מאחור.

עורך הדין המטפל בתיק כזה נדרש להבין לא רק את חוק יחסי ממון ואת הפסיקה, אלא גם את שפת ההייטק: תוכניות תגמול, מנגנוני הבשלה, הסכמי נאמנות, מסמכי הקצאה, השלכות מס ומבנה העסקאות בעולם ההון.

הפער בין טיפול מקצועי לבין טיפול שטחי עלול להיות עצום. לעיתים מדובר בהבדל שבין חלוקה הוגנת לבין ויתור על נכס שערכו גבוה מכל יתר הרכוש גם יחד.

סיכום: כשהעתיד הופך לנכס

דיני המשפחה אינם עוסקים עוד רק בנכסים שכבר נצברו ומומשו. הם נדרשים להתמודד גם עם זכויות מותנות, מנגנוני תגמול ופוטנציאל כלכלי שעשוי להתממש - אם בכלל - לאחר מועד הקרע.

בחינה נכונה של תגמול הוני מחייבת להפריד בין שלוש שאלות: איזה חלק מן הזכות נצבר בתקופת השיתוף; מהו שווייה, בהתחשב באי־הוודאות ובחבובות המס; וכיצד ניתן לחלקה בפועל כאשר היא אינה נזילה או אינה ניתנת להעברה. תקופת ההבשלה היא נקודת המוצא, אך תנאי ההבשלה הם שמגלים מה נדרש מן העובד ומה תלוי בהתרחשותו של אירוע חיצוני.

כאשר האהבה מסתיימת והחברה ממשיכה לצמוח, מועד האקזיט לבדו אינו מספק את התשובה. לעיתים ההצלחה הכלכלית המאוחרת משקפת זכות שנצברה במהלך החיים המשותפים; ולעיתים היא תוצאה של עבודה, ביצועים או הקצאה חדשה לאחר הפרידה. ההבחנה נמצאת במסמכים, במנגנון ההבשלה ובניתוח משפטי־כלכלי מדויק.

יש להבין את מכלול הזכויות ההוניות, את תנאיהן ואת הפוטנציאל הכלכלי הטמון בהן.

גירושי הייטק אינם נישה מקצועית. הם משקפים את השינוי שעברה הכלכלה הישראלית.

העתיד כבר הפך לנכס

המהפכה האמיתית של עולם ההייטק אינה רק טכנולוגית. היא שינתה את הדרך שבה אנו תופסים רכוש.

בעבר, רכוש היה מה שכבר נצבר.

כיום, חלק גדול מהעושר נמצא במה שעשוי להיווצר בעתיד: במניות שטרם הבשילו, באופציות שטרם מומשו, בבונוסים התלויים בהמשך העסקה ובמענקי שימור שישולמו בעוד שנים.

בתי המשפט נדרשים כיום להכריע אם אותו עתיד הוא תוצר של מאמץ משותף שנבנה במהלך החיים הזוגיים, או שמא הוא פרי עבודה עתידית השייכת לעובד בלבד. זוהי שאלה משפטית מורכבת, אך גם שאלה חברתית. היא עוסקת באופן שבו המשפט בוחר לחלק את פירות ההצלחה בעולם עבודה שהשתנה מן היסוד.

הרבה מעבר לעוד תיק גירושין

גירושי הייטק אינם נישה מקצועית. הם משקפים את השינוי שעברה הכלכלה הישראלית.

ישראל ביססה את מעמדה כמרכז חדשנות עולמי, ועובדים רבים מתוגמלים כיום באמצעות מנגנונים

עו"ד ליאת שקלרז

בעלת משרד המתמחה בדיני משפחה וירושה ובניהול סכסוכים רכשיים מורכבים. היא בעלת תואר ראשון במשפטים ותואר ראשון בממשל, בהתמחות במזרח התיכון, מאוניברסיטת רייכמן, וכן תואר שני במשפטים (LL.M) מאוניברסיטת בר-אילן, בהתמחות בדיני משפחה וגישור. עו"ד שקלרז היא מגשרת מוסמכת ובעלת הסמכה לעריכת ייפוי כוח מתמשך. במסגרת עבודתה היא עוסקת, בין היתר, בגירושין עתירי רכוש, בחלוקת חברות, מניות, אופציות ויחידות RSU, בסכסוכי ירושה ובניהול הון משפחתי. משרדה מדורג בדירוג Dun's 100 בתחום דיני המשפחה והירושה משנת 2019.

עו"ד ערן עזרא

מייסד ובעלים של המשרד, מגשר, נטריון, מרצה ובעל ניסיון רב שנים בתחום דיני המשפחה והירושה. עו"ד עזרא הינו בעל תואר שני מהאוניברסיטה העברית במנהל עסקים EMBA (בהצטיינות), בעל תואר ראשון במשפטים LLB (בהצטיינות) ומשרדו מדורג בקביעות כאחד המובילים בתחום דיני המשפחה והירושה.